

Р. Бруї

Січові стрільці

887

[15]

27642

В-ВО „ПРОМІНІ“

СІЧОВІ СТІЛЬЦІ

ЦІНА: 20 ГР.

КОЛЬПОРТЕРАМ!

Через необовязковість кольпортерів у вирівнуванні їх довгів, в-во мусіло припинити хвилево свої видання — за що щиро перепрошує читачів. Щоб на будуче у-нормувати ясно всі справи звязані з кольпортажею наших видань повідомляємо:

1. Кожному кольпортерови прислугоує право стягнути собі 20 % від пересланих до в-ва грошей за продані книжки, але тільки тоді, коли висле гроші до 20 днів по одержанні висилки книжок.

2. Повідомляємо, що тих усіх, які до місяця по одержанні книжок не вирівнують своїх зобовязань будемо стало проголошувати у своїх виданнях, як шкідників в-ва.

3. Кольпортери, які не чуються на силах виконувати тих обовязків — хай повідомлять нас, що перестають співпрацювати з нами.

Складаємо щиру подяку тим всім, які причинюються до поширення наших видань, чи то кольпортажею, чи приєднуванням передплатників.

НОВА АДРЕСА В-ВА:

Гроші і замовлення адресуйте так:

В-ВО „ПРОМІНІ“, ЛЬВІВ, ВУЛ. Т. ГОЛУВКА 94

Число пошт. розрах. 50.

Книжкові нагороди за точність висилаємо з цим випуском: 1. п. Місі Базюківній — Скалат, 2. Мединському Степанові — Лісники, 3. Цапови Михайлови — Стрілків, 4. Гріцишинови Вол. — Радивилів. Їм і всім точним кольпортерам складаємо щиру подяку за щиру й успішну працю для в-ва.

887 10 30645

РОМАН БРУТ

887

Січові Стрільці

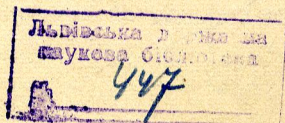

В-во „ПРОМІНІ“
Накладом ОЛЬГИ СТЕЦИШИН
Львів, 1937

Львів. бібліотека

Читачу! Переглянь список довжників в-ва (на 3. ст. окладинки), чи нема поміж ними того, кому Ти заплатив за попередню книжку? Якщо так, запитай його, де подів він гроші за неї.

3572.

„Я знаю, ми йдемо на певну загибелю. Але ж ми мусимо зробити це для самої тільки історії. Ми не сміємо здатися без бою....“

(Із слів от. Петлюри до Січових Стрільців перед вимаршом корпусу проти гетьманських військ).

Ще далеко перед „авангардами“ італійського фашизму, перед штурмовими відділами німецького націонал-соціалізму, на урожайних, а так кровю змочених полях України, росли й організувалися предвісники сучасного українства — Січові Стрільці.

Коли говорю про те, коли нарочно наводжу порівняння з німецькими чи італійськими суспільно-військовими організаціями — роблю це тому, щоб остаточно розвіяти брехливу демагогію противників сучасного українства, що її так часто розсівають ці духові ренегати української душі, — мовляв, український націоналістичний рух, це наслідування, чи по їхньому „малпування“ чужих взорів. У відповідь наводимо два слова: Січові Стрільці.

Аргументів можна б наводити в безконечність, бо чейже вже само організування курія, а пізніше корпусу Січових Стрільців, мусіло мати попередню духову підготовку, котра почалася ще тоді, коли неструджений Міхновський і члени „Братс-

тва Тараса“, проповідували свою „єресь“, на десятки років перед остаточним зривом української душі, — але вважаю це злишнім по-просту тому, що далеко ще до зриву й чину італійських, чи німецьких націоналістів, був чин Січового Стрілецтва.

Січові Стрільці!

Хто з нас не знає пісні про геройського Черника? Хто не знає його геройств, ще у рядах Українського Січового Стрілецтва? Хто не знає його геройського змагу з невеличкою горсткою (в порівнанні з числом противника) стрілецтва під Мотовилівкою? Хто не знає, що:

„...Сотник Черник водить не много,
Лиш триста Стрільців з собою —

Бе з скорострілів всіх москвофілів...“

Хто не знає того Стрілецтва, що не признавало „вужчої“ батьківщини, цебто рідних сіл і міст і у відповідь др. О. Назарукові, коли зі сльозами в очах благав їх іти боронити Львова, у час, коли над Києвом горіла червона заграва — гордо відповіло йому: „ми призначені на жертву для Києва“.

Хто не знає тих, які програні змагання з червоною навалою — признали тільки хвилиною перемогою ворога і не заперестали на цій хвилевій програній, а розійшлися домів з твердою вірою, що прийде хвилина, коли грімко паде приказ і вони тоді увійдуть як побідники у Київ.

Січове Стрілецтво — це незбитий доказ живучости української душі і її гону до росту, до змагу, до пориву проти десятькрать більшого ворога. Січове Стрілецтво — це potwierдження відродження нового українства, українства часів Володимира Великого і Ярослава Мудрого. Такою була ця душа

тоді, коли частини корпусу Січового Стрілецтва йшли у бій з ордами червоного наїзника, такою позістала й сьогодні, коли духові наслідники Січового Стрілецтва платять криваву дань червоному ворогові. А кривава данина страшна навіть до ворога: вона віщує його упадок...

1917. рік. Дня 12. березня нестало в „тюрмі народів“ — Московії, найвищого ключника — царя. А треба знати, що загал тодішнього українства, дуже часто вязав будуче України з царем Московії. Йому здавалося, що все лихо України у тому, що в проводі Московії стоїть цар і от у його руках вяжуться нитки страшної української неволі. Йому здавалося, що коли нестане цього „найвищого ключника“ — тоді все буде добре. У своїй наївності вірили, що москвин-вовк зміниться у москвина-ягня та свobodно попливе нове українське життя. Годі уявити собі, як мало виглядати це нове життя, але згідно з всевладною тоді наукою Маркса, мало вестися у спільному „котьолку“ із московськими соціалістами, у московському ссціал-демократичному парляметі на засадах мінімальної самоуправи автономної України.

Не так відчували це „нове“ життя, предвісники направду нового українства. Вони знали аж надто добре, що зміна кольору, чи системи правління — не значить нічого. Знали, що москвин, якої б він не був краски, позістане й надалі тимсамим вовком для України. Знали, що коли Московія, хай і червона, упорядкує свій внутрішній хаос у якому залишилася по березневому перевороті, тоді двигне свої сили і піде в Україну, щоб її поневолити знову та надалі володіти нею нерозривно.

І от тоді, коли батьки народу роздумували над тим, у який спосіб найкраще унормувати співжиття з „ноюю“ Московією, вони завзято пруть до сильної підготовки українських збройних сил і мріють про кордони України обставлені залізними полками новітньої козащини. Завдяки цим предвісникам приходить у Київ в днях 18—25. червня 1917. року, до так званого „Другого Військового Зїзду“. На Зїзд приїхало біля двох тисяч представників від зукраїнізованих частин бувшої російської армії. І рішили в імені тих частин, що повна незалежність України мусить базуватися на вістрях багнетів.

Рішили...

Та не було кому повести цеї сили. Не було кому закути в залізні рямці цеї розбурханої до нового життя сили і повести її у перід до певної перемоги.

Провід вірив у москвина-ягня...

ПОЧАТКИ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ.

Далеко від рідних міст і сіл, у різних частинах бувшої російської імперії, коротали свої дні полонені російськими військами члени Леґіону Українських Січових Стрільців. Ніхто, як вони відчули повний чар волі і зрозуміли всі можливості московського хаосу.

Це ж вони в імя цеї волі стали у ряди добровольців Леґіону...

Це ж вони кинули шкільні лавки і зложили свої мрії в імя суворого, але гордого життя боротьби за волю...

Це ж вони з радістю стискали старого „Верн-

для“ і йшли з ним на лави російської армії та...
побіждали її.

І пірвалися знову.

Потайки мусіли втікати у „вільній“ Україні з
таборів полонених, щоби добитися до столиці від-
родженої України — Київа.

А революційні випадки гналися лавиною.

У листопаді впав російський уряд Керенсько-
го і до влади прийшли комуністи. Стало ясно, що
мусить прийти до зудару — якщо Україна не хоче
стати й надалі провінцією Московії. Ленін випові-
дає війну Центральній Раді, у Харкові твориться
комуністичний „уряд“ України.

У Київі існував вже попередно оснований „Га-
лицько-буковинський Комітет допомоги жертвам
війни“. У Дарниці перебувало спочатку багато по-
лонених Українських Січових Стрільців, що їх по-
лонено підчас офензиви Керенського, під Конюха-
ми, але настроїв полонених був так страшний росій-
ській „демократії“, що її представник на київську
округу полк. Оберучев, наказав перетранспортува-
ти їх у Сибір. Всежтаки деякі одиниці дісталися до
Київа і от вони стають звязком пізнішого корпусу
Січових Стрільців.

Перша назва відділу була: „Галицько-буковин-
ський Курінь Січових Стрільців“.

На теренах бувшої Московії, отже й в Україні
це були часи найбільшого насилання комуністич-
ної пропаганди. Це було щось нове, щось чисте
не сплямлене ще тоді кровю насильства і прийма-
лося.

Селянин з запертим віддихом слухав, що вся
земля поміщиків перейде у його руки...

Робітник із радістю думав про недалекі часи, коли то він не буде більше рабом власника фабричного заводу, а рівним членом нової суспільности.

Треба ж знати, що поміщиками в Україні були чужинці й тому пропаганда мала лекшу дорогу до сердець.

Не оминула ця пропаганда й України. Тимбільше, що зі сторони уряду Української Держави не було жадної противаги. Уряд журився тоді правом рівности для... Жидів!

Українське Військо приймало нову форму: фахові старшини мусіли вступити місця для виборних, по полках повстали виборні „салдатські“ ради й революційні комітети.

Не оминула ця зараза й цього відділу, котрий пізніше став завязком Січових Стрільців — Галицько-буковинського Курія Січових Стрільців. Та треба застерегти одно: те, що завязки Січового Стрілецтва прийняло у своїй військовій організації систему вояцьких рад — **не означає, що воно стало на ворожо національному ґрунті.** Воно прийняло це як новість, а зрештою на те склалися інші причини. У першу чергу був брак у Києві старшини, котрі охопили б Стрілецтво, бо як вони тільки приїхали до Києва, все змінилося.

Є ще один факт гідний завваги, що досадно характеризує тодішню українську владу. Організування Курія не йшло легко. Українська влада, що із засадиничих причин“ не любила війська — не любила й Курія. І це було в часі, коли збільшовичені частини Української Держави вертали домів, бо їм „сприкрилося“ воювання, коли Ленін вивів Центральній Раді війну і коли Харків зайняли вже більшовицькі відділи.

З другого боку цілком певне, що система рад не впливала на боездатність Куріня, котрий чисельно ріс чимраз більше в силу. Система виборних старшин відбирала якунебудь ініціативу навіть тим старшинам. Силою факту підлягали вони радам і мусіли до них пристосовуватися.

Врешті прийшов перелім. Вже у перших днях січня 1918. року поприїзджали до Києва полонені старшини Українських Січових Стрільців і звернули пильну увагу на Курінь, котрий, як вже було сказано рекрутувався з рядів галицького Українського Січового Стрілецтва. Старанням цих старшин у Курені дня 19. січня 1918. року скликано віче, котре й стало кінцем „революційної“ системи в Курені.

На віче зійшлося вже понад 600 вояків. Зі сторони старшин У. С. С. прийшли: Андрій Мельник, Роман Сушко, Василь Кучабський, Федір Черник, Федір Микуляк, Дмитро Герчанівський і інші. На вічу старшини наглядно представили стрільцям невідрадне положення України, як і шкідливість радянської системи у війську.

Стрепенулись стрільці...

Заграла в них кров княжих дружинників...

Перед очами пройшли знову пройдені етапи: Маківка, Семиківці, Соснів, Лисоня, Куропатники, Конюхи...

І все це рамя об рамя з тими самими старшинами, що тепер промовляли.

Рамя об рамя, один побіч другого ділили невидогоди довгих а тяжких маршів, раділи перемогами...

І зайшов перелім:

— Ведіть нас, як вели колись. До слави, до перемоги

Дня 19. січня 1918. року радянська система у „Галицько-буковинським Куріні Січових Стрільців“ закінчилася. Стрілецьтво стало на твердий вояцький ґрунт і радісно повитало своїх старшин-товаришів у рядах нової формації.

Зачався гарячий період боротьби і праці.

Вже 20. січня Курінь переродився. Змінено назву з „Галицько-буковинського Куріня Січових Стрільців“, на „Перший Курінь Січових Стрільців“. Команду над „Курінем С. С.“ обняв полк. Е. Коновалець, інші ж відповідальні становища обняли старшини У. С. С. Склад Куріня був такий: дві піші сотні (кожна з них числила понад двісті людей), запасна сотня (з понад сто людей), скорострільна сотня (понад сто п'ядесят скорострільчиків) і відділ гарматчиків. Як бачимо з повище наведених даних Курінь С. С-ів негайно по „приверненню“ його на нормально військовий ґрунт став чисельно чи не найсильнішою боевою одиницею, а якісно, як це показують далші факти, безперечно найкращою.

Гарячкова організаційна праця, що падала на підготовану почву, давала величезні наслідки. Вже день 23. січня 1918. року, став доказом життєздатності нової частини.

Комуністичні відділи нової московської армії чимраз то більше наближалися до Київа. І вже 23. січня вийшла одна сотня Січових Стрільців під командою пол. Романа Сушка на зустріч десятитисячній більшовицькій армії. Невеличкий цей відділ ішов під проводом от. Симона Петлюри, а у склад його входили: сотня Січових Стрільців, дві слабкі сотні гайдамаків і одна гарматня батарея.

А всежтаки цей невеличкий відділ відбив ворога від Києва.

У Києві не було краще. Дня 22 січня 1918. р. у затривоженій столиці, ще правно не відділеної від Москви держави, падають нові слова:

„Український Народе!

Твоєю силою, волею, словом утворилася на українській землі свободна Українська Народня Республіка. Здійснилася давня мрія Твоїх батьків, борців за волю й право робучого люду! Та в трудну годину народилася воля України. Чотири роки жорстокої війни обезсилили наш край і нарід. Петроградський уряд народніх комісарів виповів війну Україні. Ми, Українська Центральна Рада, робили всі заходи, щоби не допустити до братовбивчої війни двох сусідніх народів“,... линуť слова IV Універсалу, щоб кликнути могутнім акордом:

„Від нині Українська Народня Республіка стає самостійною, від нікого незалежною, вільною, суверенною Державою Українського Народу...“

Та цей радісний акорд рветься. В Українській Центральній Раді голосують проти цього найважливішого державного акту представники жидів, а українська соціал-демократична фракція відкликує з Ради своїх членів і... бойкотує найвищий державний орган України!

А большевики ордою сунули на Київ. У Києві розгоряється бельшевицьке наставлення, яке розвивалося дуже скоро, так, що в день отворення дев'ятої сесії Центральної Ради „республіканські“ війська відмовляють послуху, а зревольтована товпа опановує робітні київського арсеналу і проголошує генеральний страйк.

І тоді виступають С. С.

Паде приказ до бою.

200 до двісті пядесять стрільців на півмільйонне місто!

Та не завагалися. Сміло вірили своїм старшинам.

Пішли у бій.

Захиталися ворожі сили.

Вертаючи з походу війська під проводом от. С. Петлюри, що його пркликано до Київа для розбиття повстанців, докінчили зачатє Січовими Стрільцями діло.

Недовгє відпочивали. Не було часу доповнити проріджених рядів, бо вже 7. лютря Січові Стрільці відступили з Київа, пробиваючи дорогу Центральній Раді у її відступі до Сарн. На Українському Уряді почали мститися його власні промахи. Москвин-вовк показав себе таки вовком, хоча помальованим на червоно.

С. С. ЗНОВУ У КИЇВІ.

У Бересті підписано тимчасом мировий договір поміж Україною а Центральними Державами. І бачимо знову як дня 3. березня 1918. року перші відділи Січових Стрільців входять у Київ. Наступає двомісячний період взглядного спокою в Україні. Курінь Січових Стрільців визискує цей час на організування нових охотників, котрі голосяться до служби Батьківщині.

Вже 10. березня 1918. року І. Курінь Січових Стрільців переминюється у більшу боеву одиницю, а саме „Перший полк Січових Стрільців“. Полк скоро зростає у силу і вкортці нараховує: два піші бойові куріні, один курінь запасної піхоти, дві сот-

ні скорострілів, один гарматний дивізіон із повним табором. Отже разом полк начисляв понад три тисячі стрільців.

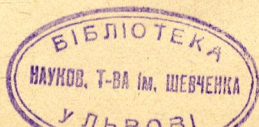
У боротьбі з большевиками під проводом от. Петлюри, у вуличних боях на вулицях Києва, у боях при відвороті до Сарн і повороті до Києва тоді ще Курінь Січових Стрільців здав у повні свій воєцький іспит. Вже тоді, це була частина, котрій не було рівної в українській Армії.

У своїй завзятій організаційній праці, провід полку Січових Стрільців, не звертав уваги на те, що діялося у нутрі краю, в котрому господарили німецькі військові частини. Так твердять історики. Але знаємо, що була і друга причина, здавалося замкнення у собі С.С., а нею була тридцятьтисячна німецька армія у самому Києві з міцною артилерійською обсадою. Може це була друга причина?

Гетьманський, чи властиво німецький переворот у днях 28—29. квітня 1918. року заскочив полк С.С-ів не підготованими. У розгарі організаційно-виховної праці, забули про політичну ділянку і в вирішальний момент стали безрадними. Та коли прийшла вирішальна година, готові були піти у бій, та тут почалася політика. Німці почали переговори, обіцяючи зліквідувати переворот безкровно, протягнули переговори два переломові дні, а третього дня окружили касарні С. С. залізним обручем своїх військ, наводячи рівночасно на них дула своїх армат.

Закипіла злістю стрілецька душа...

Команда полку не вагалась: вона знала, що коли тепер полк піде у бій, згине увесь. А скінчити з гетьманом буде час.

Та не здались.

На залищанки гетьмана кинули своє горде — ні! Тобі служити не будемо, хіба, що під тобою, але проти тебе.

Полк розв'язано.

Та праця зачата Січовими Стрільцями не закінчилася. Вони пішли у маси й підготовляли їх до нового зриву. Знали, що прийде хвилина й вони самі своїми руками скинуть насильно насадженого гетьмана з його місця. Тимчасом не вільно було гайнувати часу.

Різно можна задивлятися на те, що саме Січові Стрільці, ця найкраща бойова частина України — вже з початку сказала своє горде ні! — гетьманові. Скаже дехто, що може якраз краще було не робити спротиву, як і пізніше не треба було робити повстання, а тимчасом організувати державу з нутра? Знаємо злобу наших гетьманців, знаємо злобні „завваги“ їхнього ідеолога В. Липинського. Залишаючи на боці такі й інші твердження „що булоб як би бабця вуса мала“ — візьмемо самі факти. Сам гетьманський переворот в Україні не поправив нічого на краще. Що більше: у тодішньому політичній положенні він був інцидентом вповні негативним. Своїм недолужним системом правління, порвав остаточно й так не найкращі зв'язки поміж масами а проводом (без огляду на це, хто у ньому був!).

Дальше беручи сам факт надармо зужитої енергії, бо гетьман зосередив біля себе всю увагу поділених тоді політичних таборів — почалася тиха, „партизанська“ боротьба поміж гетьманцями з одного, а противниками гетьманату з другого бо-

ку. Беручи саму шкоду, що її гетьман зробив українській збройній силі розв'язанням Січового Стрілецтва, котре вже тоді виразно ставало виразним осередком нової української армії і що через шість місяців панування гетьмана могло повести у протязі кількох місяців проти ворогів стократ більшу силу а ніж кинуло її проти гетьмана — стверджуємо факт, що постава Січового Стрілецтва була правильна.

Коли ж візьмемо під увагу, ще один найважливіший факт, що недавній **російський** генерал робив переворот в **українській державі** при допомозі **чужонаціональних**, німецьких збройних сил — прийдемо до переконання, що постава Січового Стрілецтва була не тільки правильною, але й одинокою, яка могла бути в цьому трудному положенні.

Бо ту не ходило про саму особу гетьмана, не йшло про саму систему суспільно-політичного, чи державного устрою України, ходило вже про сам престиж української нації, на організмі котрої так самовільно вешталися непрошені „опікуни“.

Це був спротив української душі проти насилля, котре довершено на ній в зрадницький спосіб, вже тоді, коли вона хотіла жити і творити своє власне життя по своїй власній впадобі.

Володіння нового правителя України на зрушеному народньому ґрунті було тяжке. Не нашою ціллю представляти його тут, на це місце в історії, нам ходить про події, що безпосередньо вяжуться із полком Січових Стрільців. Тому й вертаємо до теми.

БІЛА ЦЕРКВА.

Розв'язання І. Полку Січових Сжрільців через гетьманську владу, не принесло її користі. Помило цього, що більшість відділу так стрільців, як і старшин були горожанами Австрії і повинні були туди повернути — не повинувалися наказу. Вони розбрилися по широкій Україні й надалі продовжували почату в полку працю. Вони були носіями в широких масах нового духа, нової політичної свідомості.

Не могло це не донестися до гетьманської влади. І от вмент, коли гетьман стояв на роздоріжжю поміж Україною а Москвою, коли під ним захиталися основи, стрілецькі старшини використовують нагоду і завдяки впливам деяких осіб, дістають дозвіл на нове формування Січового Стрілецтва. Можливо, що цей дозвіл був добре обрахований через гетьманців, як те, що краще мати цю силу ув однім гурті, ніж розсіяну по широких просторах серед мас. Бо ж тоді можна було скоріше, вразі „чогось“ цю силу знищити — а коли вона була в терені, була більш небезпечна.

На потвердження цих думок вказувалоб і місце постою Січового Стрілецтва. Їм недозволено організуватися у Києві, тільки в Білій Церкві.

21. серпня 1918. року понісся до розкинутих стрільців приказ їхнього Коменданта, вертати назад у бойові ряди вже не як до І. полку Січового Стрілецтва — але до „Окремого Загону Січових Стрільців“.

Починається нова гарячкова організаційно-виховна праця, котра була розгорілася у Києві, та що її насильно перервано розв'язанням полку Вже на початку скликано засідання найстарших стрілецьких старшин для обговорення напрямних ведення праці. „В засіданні взяли участь: отаман Загону полк. Е. Коновалець, от. А. Мельник, полк. Р. Сушко, ос. Іван Чмола, ос. В. Кучабський, сет. Федір Черник і сот. М. Матчак. Вони вирішили, що Стрілецтво повинно стати добірним відділом ідейних і смілих вояків, при чому всі старання повинні бути вжиті для того, щоб утруднити доступ небажаних елементів. Сам режим треба зробити до тої міри тяжким, щоб від організації самі собою відскочили всі слабші, або менше ідейні елементи. Рішено підібрати тільки найкращих і найбільше корисних старшин і надати Стрілецтву всі форми організації та внутрішньої спайки, прийняті у найбільше здисциплінованих арміях. За стрілецьку муштру прийнято австрійську з деякими подробицями й загальним характером виконання німецької муштри. До стрільців поставлено такі вимоги, з яких можна було вивязатися тільки найвищим напруженням фізичних і духових сил вояка“ (В. К. „Січові Стрільці“).

„Ми хочемо і мусимо здобути самостійність Україні...“

„Земля і воля на вістрю нашого багнета...“

„Стрільці не знають, — що значить назад“ —

ось головні тези нового типу вояка з окремого загону Січового Стрілецтва.

Як бачимо, форми прийняті Стрілецтвом, вимагали більше від одиниці, чим вимагала від неї навіть німецька армія. Бо коли німецька команда армії вимагала від одиниці, щоб була добрим вояком, то старшини Стрілецтва ждали від неї, щоб була рівночасно добрим і свідомим горожанином. Коли ж візьмемо під увагу час і засоби, щойно тоді зрозуміємо велитенські зусилля старшин у вихованні вповні нового типа українця.

На поклик збірки в бараках побіч Білої Церкви, закипіло життя. Рікою напливали ті, що хотіли ставати у ряди борців.

Та не легко це приходило. Гострий режим у загоні С. С. відкидав на бік слабкі ідейно одиниці. Із нових сотень у числі 160—180 людей, по вишколі залишалося 90—100 людей. Але залишався тільки вартісний матеріал.

Десь, з початком листопаду 1918. року, гетьман вислав на перегляд Загону С. С. міністра військових справ ген. Лігнау. По повороті гетьман довідався, що Загін С. С. полишив далеко за собою найкращі частини російської армії, так звані гвардейські полки.

ПРОТИГЕТЬМАНСЬКЕ ПОВСТАННЯ.

В крутіжі подій, які розгорілися в Україні не видержали й німецькі полки — головна опора гетьманського режиму. Тип „залізного“ німецького вояка, котрий був тільки добрим вояком, котрий умів слухати приказу і стріляти, заломився у романти-

ці комунізму. В німецьких полках рядили так звані „жовнірські ради“, що й підорвало одноцілість армії.

Врешті дня 14. листопаду 1918 року, гетьман проголошує пропам'ятний маніфест у якому ясно й недвозначно заповідає федерацію (злуку) України з Москвою.

В Україні закипіло.

— Це вже занадто — пішло з уст до уст.

Дня 15. листопаду, до Загону Січових Стрільців доходить гетьманський маніфест і змістя заміняє його в воєнний обоз.

Не було ні хвилини вагання.

Це ж пімсти кликала ображена й понижена душа нації. Це ж було перечеркнення усіх дотеперішніх зусиль, профанування пролятої крові героїв, наруга над їхніми гробами.

— Де був сенс маніфесту? — питаємо сьогодні. Що путнього могла дати Україні федерація з державою, яка фактично не існувала? Тому й не диво, що народ терпів, коли на його живому тілі писали свою злобу нагайками російські посіпаки, чи пак військо „ясновельможного гетьмана“, та не міг терпіти, коли ці посіпаки пірвалися на найсвятіше кожного народу: на його душу. Вони ж опльовували її! Вони ж потоптали своїми брудними нигами найсвятіші її стремління.

І прийшов кінець.

Вже дня 15. листопаду 1918. року, починається повстання проти гетьмана. Стрільці розброюють гетьманські відділи у Білій Церкві і там усадовляється нова влада Української Народньої Респуб-

лики. А дня 16. листопаду стрільці вирушають на Київ. Перед відїздом промовляє до них от. Петлюра:

„Я знаю, — говорив — ми йдемо на певну загибелю. Але ж ми мусимо зробити це для самої історії. Ми не сміємо здатися без бою... А знаєте? У мене дуже погідно на душі. Я чомусь то вірю в нашу перемогу“.

Ця його певність була в самій поставі Січового Стрілецтва. Воно, що не знало слова „назад“ — не могло не виграти у своєму тодішньому складі, бо його програна могла прийти тільки зі смертю усього загону.

Беручи річ „розумово“ — виступ Січових Стрільців був безвиглядний. Загін начисляв тоді всього 40 старшин і 816 рядовиків проти тисяч гетьманського війська і німців. На повстання серед мас не можна було аж надто числити, вони ж були стероризовані гетьманськими карними експедиціями.

Одним словом були лицарями абсурду. Ішли, бо мусіли йти. Не оцей фізичний примус їх гнав, ні — їх гнав важніший примус, примус моральний, бо нація була ображена.

Про сміливість стрілецьких задумів свідчить факт, що їхнім першим заміром було увігнатися в сам Київ і там покінчити з гетьманом та його прислужниками. Та він не вдався.

НА КИЇВ.

Стрілецьтво заладовано на три поїзди. Першим виїхало пів сотні, як передня стежа. Другим виїхало півтора, а третім останні дві сотні. Настрій стрілецьтва був більше як бадьорий, був радісний. Ці, нові воїни Святослава у своїх залізних шапках із червоними стрічками, йшли назустріч суворій дійсності веселі, розсміяні, бо цілею душею вірили в свою перемогу. Чисельність ворога не страхала їх. Вони знали, що ворог — це вояк за гроші, коли вони служили ідеї.

Перша перепона зустріла їх на залізничій стації у Хвастові, так, що поїзд, котрий приїхав 16. відїхав аж ранком 18. листопаду.

Гетьман довідався про повстання й знаючи добре бойову вартість Стрілецьтва, вислав проти них свої найкращі відділи, зложені з бувших старшин і підстаршин російської армії. Відділи зустрілися цілком несподівано для себе, на залізничому шляху Хвастів — Київ, побіч залізничої стації Мотовилівка. Дві стрілецькі сотні побачили проти себе шіснадцять сотень гетьмансьокго війська.

Не завагались!

Вони ж не знали слова „назад“!

„Землю і волю несли на вістрях своїх багнетів“!

Почалась кривава боротьба. Боротьба нерівних сил, боротьба непідготована стратегами, боротьба малої горстки з великим духом, проти густого валу людських тіл, але тільки тіл.

Заграли скоростріли та не вмовкали кільканадцять годин. Ворожа бойова лінія заломана.

Увесь центр атаки розбитий. Ворог зміг відступити тільки своїми крилами.

Доля гетьмана була рішена.

Дорого окупили Січові Стрільці свою перемогу. Їх улюблений сотник Федь Черник, зложив свою буйну голову, від кулі, що вийшла з дула на приказ українського гетьмана. Разом з цим зложили свою жертву крові, моральному наказові нації, сотник Микола Загаєвич і сімнадцять стрільців. Зате ворог залишив понад шістьсот трупів і вирішив кінець свого панування.

Вже з хвилиною виступлення у бій „Окремий Загін Січових Стрільців“ — перемінюється в дивізію „Осадного Корпусу С. С.“

Бій під Мотовилівкою розпалив тліючу іскру невдоволення мас і пірвав знову народ до чину. Тут і заслуга Січового Стрілецтва в повстанні. Воно його зачало й воно його довело до кінця.

Почавши від бою під Мотовилівкою, стрільці без сну, без відпочинку, у силі не більше як 350 — 400 людей, з одною гарматною батареєю і чотирьома скорострілами, женуть розбитого ворога під мури Києва.

Вже третього дня після бою під Мотовилівкою, до них прилучується відділ зложений з 600 багнетів — так званий Чорноморський Кіш. Велитенський Народний Зрив поповнює ряди Стрілецтва так, що вже під Києвом Корпус налічував біля 20.000 людей. Цю велитенську силу наскоро сформовано в шість полків.

Дня 15. грудня 1918. року Осадний Корпус здобуває Київ і Січові Стрільці входять до столиці як побідники.

Так по дорозі у Київ, як і у самому Києві Січові Стрільці всюди негайно розброювали німецькі відділи й запаковували їх на поїзди, та відсилали до Німеччини.

Заняття Києва й установа Директорії здавалося вирішили українську справу на краще.

Здавалося.

Стрілецтво, як і передтим звернуло пильну увагу на свою організацію. Великий вплив людей у його ряди, людей нездисциплінованих, вимагав багато більшої старшинської обсади, а її не було. Тому, щоб вдержати й надалі свої ряди у високому бойовому поготівлі, силою факту мусіла команда Корпусу обмежити число прийнятих.

Заняття Києва розпочинає новий період у історії Січового Стрілецтва. Період безнастанних боїв муравлиної праці над поверненням авторитету влади у масах.

Знаємо, що повстання проти гетьмана, розбурхало наново пристрасти мас. Вони пірвалися знову до зброї. Але це була маса, це була товпа, це не було військо, котрим можна б було рятувати загрожені червоним ворогом відтинки. Квоість часів Центральної Ради, відсепарування від мас гетьманського устрою, все це взявши разом знищило в масах авторитет влади (котрий у розбурханій вдачі придніпрянця ніколи не був великий!).

Маса, що витала отамана Петлюру, була тільки масою, котра могла витати і кричати „слава“, сьогодні одному, завтра другому. Зрештою отруя комунізму, вже глибоко була увійшла саме у ці маси. Виродився тип спеціального українця-анархіста, котрого, щоб приборкати, треба було сили, що

й почали С. С. робити. Та вже було запізно! На столицю сунули з півночі орди Леніна.

Гарячкова праця над упорядкуванням Осадного Корпусу зістала перервана, бо скоро відходить одна ударна група під проводом полк. Р. Сушка на північ. Другу групу під командою О. Думіна виводять з Києва „свої“ такі маси, що збунтувалися проти Директорії у Трипільщині. Внедовзі виходить і третя група, бо ворог загрозив вже столиці!

ВІДВОРОТ З КИЇВА.

Замалі були сили і завеликі промахи уряду, бо вже в ночі з 4—5. лютого 1919. року, ворог здобув Київ. Підчас відступу виринає ясно, що армії ніколи не можна імпровізувати, складати на-скоро. Зложений на-скоро Корпус С. С. почув, що він не є тим бойовим відділом, що був ним, коли відходив з Білої Церкви. У висліді Січове Стрілецтво мусить боротися не тільки з наступаючим ворогом — але ще більше з внутрішнім розкладом. Врешті команда стягає всі свої відділи глибоко в запілля до Проскурова і там переводить повно реорганізацію відділу.

Вислід показався знаменитим. Корпус Січових Стрільців оновлено й поділено на дві дивізії. На упадок бойового духа по відвороті з Києва вплинуло ще й те, що Корпус розбито, як було зазначено, на три відділи, так, що Стрільці не могли впливати на себе навзаєм. Воно може й дещо дивно виглядає, коли говорю так про військо, та стане повні зрозуміле, якщо візьмемо під увагу те, що ядро

С. С. творили бувші У. С. С., цебто люди запечені в боях, люди, котрі свою романтику пережили на австрійсько-російському фронті, а в рядах С. С-ів стали на ґрунт твердої непохитної віри в перемогу. Саме ця віра різнилася в тих, що захоплені хвилю романтикою скоро запалювалися і скоро згарили від тих, що свою віру обґрунтовували в окопах і серед реву гармат. Вони стояли твердо.

Саме до тих романтиків належали ті, що голосилися до рядів С. С. Скоро запалювалися і коли полишено їх самих, скоро погасали. Їм треба було сталої піддержки, бо ця дво чи три місячна підготовка була абсолютно замала, щоби обґрунтувати в них віру в перемогу, щоб навчити їх незражуватися хвилевими невдачами.

В половині березня до Корпусу Січових Стрільців приходить як начальник булави ген. булави Марко Безручко і в другій половині березня Січові Стрільці йдуть на фронт, та не сходять з нього навіть по ліквідації армії У. Н. Р. До першої більшої битви приходить під Берестечком. Наступало три полки Січових Стрільців. Перед собою мали сім повних полків большевиків. Кривава зустріч коштувала Стрільців понад півтора тисячі убитих і ранених.

Не витримали напору ворога, посилюваного свіжими силами.

Відступили до Шепетівки. Там реорганізують знову розбиті полки і замість трьох полків до бою з большевиками стає вже тільки два. Решта залишилася на полі слави й по шпиталях.

Ворог кидає проти них найкращі сили. А все ж не даються. Оточені майже кругом видержують на

становищі майже цілий місяць. Резбивають всі ворожі пляни. Та не сила була встоятись.

І знову відступають.

Острог, Ямполь, Кремянець, це кривавий білянс Корпусу у місяці травні 1919. року.

Два полки С. С. у тому ж часі беруть участь у боях разом з іншими групами під Мозирем і Борожнякою, щоб при кінці місяця получитися ув одно з Корпусом.

І знову нове переформування. Корпус по переформуванні числить біля шість тисяч бойовиків поділених на шість полків піхоти.

Червень 1919. року. У. Н. Р. переводить наступ на Проскурів — Жмеринку. Завдання Січових Стрільців охороняти ліве крило наступу. Ворог, щоб параліжувати удар центру, спрямовує на це ліве крило силу своїх атак.

Та Стрільці не даються. Приходить ряд кривавих боїв почавши боєм під Салихами, Пузирками, на Случі, Миколаєвом, Чорним Островом, Базалією і кінчаючи великою битвою знову під Чорним Островом.

Заграло на обох боках 40 гармат і 150 скорострілів. З боку ворога наступало п'ять піших полків і півтора полку кінноти. Чотири години тривали наступи і протинаступи, аж ніччю сусідні групи уступають і Січові Стрільці майже окружені ворогом мусять відступати.

Останні у відступі — перші у наступі.

Як все!

Надто великі були втрати і надто змучені були Стрільці, щоб іти у дальший бій. Тому команда відступає далше на полудне, щоб хоч кілька днів Стрільці змогли відпочати.

Та не довго. Час не жде. Кожний день приносить нову втрату. І вже дня 20. липня 1919. року Січові Стрільці у протинаступі. Очайдушною атакою розбивають так звану Богунівську бригаду, а в два дні пізніше розторощують цілком під Карапчіівкою так звану Таращанську бригаду. Згідно із своїм звичаєм і вимогами провадження війни не затримуються на тих побідах. Силою свого завзяття женуть перед себе багато численнішого ворога і зводять нові бої під Красиловом, Пузирками, Шепетівкою, Соколовом і доходять на північ від Звягеля.

Та все має свій кінець. Не могла і ця неustraшима горстка вічно стояти проти посилюваного новими силами ворога. Правда, ще в липні 1919. року зорганізовано Кіш, якого завданням було зорганізувати запілля і постачання людського матеріялу, та він не міг виконати цього завдання просто тому, що не мав для цієї цілі відповідних матеріяльних засобів. Чимраз яркійше виринав страшний кінець.

В Україну вдирається тимчасом новий ворог, Денікін із своєю армією. Командування кидає на його фронт свої частини і Корпус Січових Стрільців. Іронія судьби хоче, щоб Стрільці своїми очима бачили перехід У. Г. А. до рядів одвічного ворога. Цим відтяженням большевицького фронту пекористувалися і большевики, стягаючи свої сили також проти Денікіна. Большевицький фронт замовк.

У ряди С.С. вдирається новий ворог — тиф. Армія, що продовж свого існування не піддалася багато численнішим ворогам, армія, котра гордо несла свій прапор, зістала примушена до відвороту невидним ворогом.

На дворі мороз і сильний вітер. Таки правди-воукраїнський“. Напів нагі й босі С. С. верстають свій відворотний шлях, почавши від Нової Ушиці — аж по Староконстантинів. Свій слід значать густо — але не ворожими трупами, тільки своїми власними, котрі гинули не по вояцьки від куль, а від заразків тифу. Це прямо неймовірне, але правдиве, що декотрі полки змаліли до стану 30 людей. Цілий корпус Січових Стрільців із табором і всіми іншими частинами змалів до 500 люда.

Але й у такому положенні не було серед них трусів. Ніхто зі Стрільців не подумав пре те, щоб самовільно залишити ряди, залишити своїх товаришів побід, залишити своїх улюблених старшин. Так доходять до Нової Чарторії, положеної на шляху Козятин—Рівне, де виходять останні прикази командування Збройних Сил. 6. грудня 1919. року армія У. Н. Р. дістає останні прикази, семого з неї виділюються бойова група, що під проводом ґен. Павленка йде як партизанська група у так званий „Зимовий Похід“, а решту інтернують Поляки.

Приказ командування не відносився до Корпусу С. С. Вони дістали повну свободу у виборі дальших кроків. Тоді команда Корпусу демобілізує їх. Частина С. С. прилучується до „Зимового Походу“, друга ж залишається між недобитками. Корпус Січових Стрільців перестав існувати.

Закінчити так — було б замало. Бо ще на цім не кінчиться історія С. С. Надходять нові випадки. Отаман Петлюра у вогні випадків перероджується. Він помало, але послідовно приходить до переконання, що його віра у соціалізм була крихка, без основ. Він розуміє, що найважливішим питанням у

будові нової держави не „земля і воля“. Не можна наділювати землею тих селян, котрі в ім'я цієї землі потоптали своїми ногами волю нації. У вогні випадків кристалізується нова людина — правдивий вождь Української Нації Симон Петлюра. Він вже не є впертим, „партайманом“, падтійним діячем, він стає носієм державного визволення України.

Та було вже запізно. Київська „виправа“ організована з поміччю польських військ на весну 1920 року не принесла сподіваного вислідку. Але саме у цій виправі С. С. відновили знову славу, це ж вони стали завязком VI Стрілецької Дивізії й позначили шлях її кровю та рядом безмежних героїств. Тут кінчиться історія С. С. „Для Києва ми призначені в жертву“ — сказали колись і в обороні свого Києва закінчили своє існування.

ЗАГАЛЬНІ ЗАВВАГИ

Полишаючи на боці вартість Січового Стрілцтва — мусимо звернути увагу на другу, важнішу сторінку, з якої й випливала саме бойова вартість відділу. Безперечно, що нею була **висока національність свідомість** кожного стрільця. З неї випливало те все далше. Свідомий свого національного „я“ стрілець знав в ім'я чого він бореться і для кого бореться. Тут була й причина, що по-мимо велитенського напливу охотників, ніколи не можна було побільшувати до більших розмірів стрілецької організації, а якщо так зроблено (нпр. у проти гетьманському повстанні), то це ослаблювало бойову вартість відділу. Бо коли галицький У. С. С. входив у ряди С. С. він був досить національно свідомий — тоді коли придніпрянця треба було вчити від початку. Крім цього впливала ще й спеціальна бурхлива вдача придніпрянських українців, котрим було досить тяжко призвичаїтися до суворого режиму С. С.

А все ж таки зробили багато. Вони започаткували новий тип українця. Вони злили ув одно широку душу придніпрянця з дрібничковою душею наддністрянця. Вони витворили тип українця для якого немає „ближчої“ батьківщини десь у якомусь Незнайську, а для котрого існує тільки одна

батьківщина, котрої наказ може рішати про її потреби. Не партикуляризм, а цілість — не кляси а загал. У тому й вартість Січового Стрілецтва. Їхня роля нескінчена, бо „прощаючись, понесли у своїй душі стрілецький неписаний наказ: зійтися знову, коли наспіє слухний час. Слухаючи того наказу, С. С. ще клали свої голови на полях боїв у 1920. році та в рядах повстанців, вірні йому гинули під стінами чрезвичайки. Ще й після 15 літ непосильних мирних змагань у небагатьох Січових Стрільцях затерся той знак у душі. Він перейде у молоде покоління, яке завершить великий чин Українських Січових Стрільців з їхніми двома вітками — УСС і СС“ (Альбом „УСС“, ст. 120).

УВАГА!

УВАГА!

Починаючи з БЕРЕЗНЯ 1937. РОКУ в-во приступає до видавання ПОПУЛЯРНОЇ ІСТОРІЇ ПОДІЙ
З ПЕРЕД ДВАДЦЯТИ РОКІВ п. наг.

„Українська Революція“

У ній знайдете точне відтворення того, що стрясло основами Московії у 1917. р. та довело до пробудження України до державницького життя.

Історія вийде у ДЕСЯТЬОХ ЗШИТКАХ ПО 32 ст. КОЖНИЙ. ЦІНА КОЖНОГО ЗШИТКА 25 ГР. — БЕЗ ПЕРЕСИЛКИ. ПЕРЕДПЛАТА НА ЦІЛІСТЬ ЗЛ. 2.—. ПЕРЕДПЛАТНИКИ ПО ВИХОДІ ЦІЛОСТИ ДІСТАНУТЬ МИСТЕЦЬКУ ОБГОРТКУ!

Кольпертерів просимо повідомити по кілько примірників братимуть до кольпортажі.

Замовлення і передплату просимо слати на адресу:

В-ВО „ПРОМІНІ“

Львів, Т. Голувки 10. ч. розр. 50. з точним зазначенням призначення грошей.

ПОМИМО УПІМНЕНЬ НЕ ВИРІВНАЛИ ДОВГУ.

1. Р-ак О. — Словіта, зл. 24.—, 2 П-ів Я., Урич, зл. 19.20, 3. С. П-ань, Львів, Реміснича Бурса, зл. 4.—, 4. І. Я-ко, Ванів, зл. 6.—, 5. І. М-ка, Пуків, зл. 10.—, 6. Др-н Ю., Угринів, зл. 4.—, 7. П-ак І., Черкаси зл. 4.—, 8. Г-ка Р., Дичків зл. 12.—, 9. Ш-нь М., Стефкова зл. 8.40, 10. Д-вич М., Кальне, зл. 11.—, 11. Б-ан М., Любінь вел. зл. 4.—, 12. Р-ів С., Белз зл. 4.80, 13. Я-ко І. Самбір зл. 6.—, 14. М-ик Т., Зубків зл. 6.—, 15. М-ик І. Вільховець зл. 9.50.

Повідомляємо цих панів, що як до кінця лютого не розрахуються із своїх довгів — у слідуючому випуску проголосимо їх під повними прізвиськами, як шкідників в-ва. Також взиваємо інших, ще не проголошених, наших довжників до вирівнання своїх довгів, бо у слідуючому випуску продовжуватимемо дальше виказ довжників. Читачів просимо пам'ятати, що за книжку треба кольпортерові заплатити, його ж знову, припилювати, щоб вислав в-ву належну суму.

Просимо наших прихильників зайнятися умасовленням наших видань. Подбайте, щоб у кожному селі був кольпортер наших видань.

Зокрема взиваємо п. Нестора Ріпецького — Сокаль, Лисенка 4 до вирівнання довгу в сумі зл. 62.40.

0,96 коп

рл

447

ЧИ ВИ ВЖЕ МАЄТЕ?

ЗАМОВТЕ НЕГАЙНО!

НАКЛАД НА ВИЧЕРПАННЮ!
КНИЖКИ М. ПАЛІЯ

п. 3.

Молода Італія

У ній знайдете те, що довело Італію до потуги, те, що поставило її у ряді перших держав Європи, бо шлях, яким Мусоліні веде до потуги свою націю. Ідея фашизму, його внутрішній устрій, та виховання будучих героїв Італії — ось зміст книжки.

Ціна тільки 0.50 гр. Хто присилає гроші за 5 пр. — порто оплачуємо самі і додаємо оден пр. даром. Поодинокі примірники висилаємо тільки за готівку.

Гроші слати переказами розр. на адресу:
В-ВО „ПРОМІНІ“ ЛЬВІВ, Т. ГОЛУВКИ 10.
число розр. 50.

У в-ві можна ще набути такі книжки: 1. Ст. Дубовий: **Абесінія і чорні сорочки**, 2. І. Максимів: **Раса джентельменів**, 3. Б. Стецишин: **Легенда Святослава і „Комуна і нар. фронт“**. („Гітлеризму“ і „Причина нашої програної“ — просимо не замовляти, бо вичерпані!).

Ціна всіх книжок по 20 гр. Пересилка від одного примірника 10 гр. Кольпортерам 20% рабату.

РА 447

Р. Бруї

Січові стрільці